

مذاکرات روز یکشنبه سیم جمادی الثانی دارالشورای ملی

خلاصه مذاکرات روز شنبه ۲ راقاسیده معده
تقی قرائت کردند .
پس از آن شروع شد . بقرائت قوانین مطبوعات
پس از اتمام آن .

مرتضی قلیخان - در قانون اساسی فصل آزادی
انتخابات هنوز تصویب نشده بهتر آن است که آن
ماده تصویب شود تا تکلیف اصلاح این قانون معلوم
گردد .

رئیس - بعکس است اول باید مجازات معین
شود بعد از آن آن فصل بگذرد .

آقاسید حسن تقی زاده - گمان بنده این است
آن ترتیبی که آقای میرزا مرتضی قلیخان اظهار داشتند
صحیح است در قانون اساسی ماده که راجع به مطبوعات
نوشته شده در آن خیلی گفتگوها شد و گفتند تا
قوانین مجازات معین نشود نمیتوان تصدیق کرد ولی
این ترتیب مخالف است با آن ماده که در آنجا نوشته
شده زیرا که اختیار آزادی در اینجا راجع بوزارت
علوم شده .

وزیر علوم - اینجا آزادی فقط نظر روزنامه
و لوایح است و در کتب فقط همینقدر اشاره شده است
که باید ملاحظه شود .

آقاسید حسن تقی زاده - در آن ماده در
کمیسیون خیلی گفتگو شد همان عباراتی که نوشته
شده مخالف با این قانون است و باید در اینجا فقط
مجازات معین شود و آن عبارت قانونی بعالم خود
باقی باشد .

آقای میرزا محسن - شما آنروز در خصوص
کتاب گفته بودید که باید ملاحظه شود .

آقاسید حسن تقی زاده - بنده فقط در کتبی
که مذهبی است گفتیم باید بنظر وزارت معارف برسد
نه مطلقاً .

وزیر علوم - آزادی و عدم آزادی مطبوعات
خیلی اسباب شبهه شده است بجهت مردم اگر با من
باشد من هیچوقت صلاح نمیدانم چند حکایت در
کاستان که اول کتاب اخلاقی است درج شود اینجا
نوشته شد هرگاه در روزنامه ما الفاظ قبیحه نوشته
شود مجازات داده میشود همچنین در کتب خیلی وقت
باید کرد که خلاف مذهب نباشد و حال خیلی از کتب
در اینجا چاپ شده و مردم هیچ در فکر نیستند مثلاً
گفتم لغو نوشته نشود چه لغوی بدتر از دیوان یفما
است یا اینکه منافی با مذهب نباشد مثلاً ستان السیاحه
در طهران چاپ شده تمام مذاهب باطله در آنجا
نوشته شده است .

حاج سید نصر الله - آنها که نقل قول است
ولی ما از طفولیت مبتلا بودیم از قبیل کتاب حسن و
حسین که مخالف با عقیده مذهبی ما است و تفسیر که
عقیده اشاعره را اشاعه داده ولی حالا بعض مجازات
هم آنها رفع خواهد شد .

وزیر علوم - حکم این لایحه قانونی ملاحظه
شود بعقیده بنده عیبی نداشته باشد که مفتش برای
کتاب باشد .

حاج سید نصر الله - ای دوایم انشاء الله
بعد از این نیز روزنامهجات و نه اعلانات خلاقی بوجوب این
قانون مجازات صادر شود و نه نواقص هم رفع گردد و حال

آنکه در سابق مامفتش داشتیم به هم قسم بلایه مبتلا بودیم
ولی حالا مبتلا نفعوا هم بود و بی مفتش اصلاح
خواهد شد .

آقاسید حسن تقی زاده - در کتابها اگر
دقت شود و همچنین در روزنامه ما چنانچه يك كتاب
مقابل شاهنامه شاید يك عطری خلاف قانون باشد
در اینصورت باید زحمت بکشند ازاله تا بآخر به
بینند و این طول مدت لازم دارد پس همان تابع
مجازات قانونی باشد ولی در کتب مذهبی طوری
انجمن قرار بدهند که قبل از وقت ملاحظه شود آن
انجمن هم از علما باشند که اهل خبره و بصیرت
باشند و کتب مذهبی را بکلی از آن ترتیب خارج
کنند و فصلی ملجمه بنویسند .

آقاسید محمد جعفر - کتب خاللك افراد
جلیه دارد که محتاج به تحقیق نیست و ممنوع است و
يك افراد خفیه دارد و البته باید تحقیق شده و بطبع
برسد مثل کتب عارف و او را باید اهل خیره ببینند
اگر صلاح بود طبع شود و الا فلا .

حاج سید عبدالصالح شهبهالی - تحقیقی
که آقای تقی زاده کردند تمام است .

رئیس - ایضا باید تصویبش در کمیسیون
بشود .

آقاسید حسن تقی زاده - خو است
چاپ شود .

رئیس - پس از فی الجمله ملاحظه در کمیسیون
چاپ میشود پس چند فصلی از نظامنامه حکام قرائت شد .

آقاسید محمد تقی - تلگرافی است از قصر
از طرف حجج اسلام ایات الله علی الانام آقای حاج
میرزا حسین حاج میرزا خلیل و آقای اخوند ملا
کاظم خراسانی و آقای آقا شیخ عبدالله مازندرانی
متع الله المسلمین بطول بقائهم بمجلس رسیده این است
که قرائت میشود قرائت شد .

(صورت تلگراف)

از قصر طهران بمجلس محترم شورای ملی رفع الله
قوامه تلگراف موش انجمن شریف واصل واز
مخالفت مخالفین با مجلس محترم ملی اسلامی
خواطر قاطبه اهل اسلام لغول گشته صوم اهل علم
و کافه متعلمین شریعت مطهره حضرت ختمی مرتبت
صلی الله علیه و آله وسلم را اهل حضرات که خداوند
متعال گواهی است ما باید داور فرضی جز تقویت
اسلام و حفظ دماء مسلمین و اصلاح اورد عامه ندانیم
علیهذا مجلس که تاسیس آن برای رفع ظلم و افغانه
مظلوم و افغانه ملهوف و امر بعروف و نهی از منکر
و تقویت ملت و دولت و ترقیه حال رعیت و حفظ یتیم
اسلام است قطماً و علاوه بر ما هر فرداً راجع بلکه واجب
است و مخالف و مماندو مخالف شرع انور و معجادل
با صاحب شریعت است رجاء و اتق که تا کنون انشاء الله
تعالی کسی مخالفت نکرده و نخواهد کرد و هر گاه
بر خلاف این مضمون کتباً و تلگرافاً نسبت بماداده
شود کذب محض احضار اصلاح ندیدیم مهمات را
اطلاع دهید .

العقیر نجل حاجی میرزا خلیل العقیر عبدالله
المازندرانی الاحقر محمد کاظم الخراسانی .

آقاسید محمد تقی - عموم اعضای محترم
کمال تشکر را از این مساعدت حجج اسلام
امام الله ظللالهم که مبنی بر ترویج شریعت حضرت
خیر الانام علیه صلوات الله الیک اللام و حفظ یتیم
اسلام است داشته و دارند و استقامه توفیق تأیید آن
وجودات محترم را از درگاه حضرت احدیت مسئلت

می تمامیم عموم و کلاشکر ایمین بلایه مراسم از
اسلام کمال تشکر گزاری و دعا گوئی را اظهار داشته

مذاکرات روز شنبه

جمادی الثانی دارالشورای ملی

خلاصه مذاکرات روز یکشنبه ۳ راقاسیده معده
تقی قرائت کردند .

آقای ملاحسن وارث - بعضی لایحه های چاپی
و ژلاتینی انتشار داده اند و خیلی تمجید و تعریف
از بعضی و کلا کرده اند و نوشته اند که بجماله
بواسطه این و کلا آزادی بما داده شد و غرضشان
از این آزادی آزادی مذهب است مقصود اینگونه
اشخاص معلوم است بنده هم بعضی هارا میشناسم .

وکیل الرعایا - این شخص پنجهزار تومان
گرفته هزار تومان نقد و باقی بقسطا اگر بخواهم
بگویم هم خواهد شناخت ولی شاید ترك كندا اگر
ترك نكرد خواهم گنت .

حاج سید نصر الله - این مذاکرات که در فلان
روزنامه مهمل می نویسند با لایحه منتشر مینمایند
و بعضی بمجلس مقدس ندارند .

آقاسید محمد تقی - فرض آقا ملاحسن
وارث این است که پاره نسبت ها بعضی از وکلا
دادماند در صورتی که چیزی خلاف تقویت شرع انور
از آنها صادر نشده است .

احسن اللوله - بر آقایان اشتباه نشود که
از آب دهان سگ دریا نجس نخواهد شد مذهبی
که بیک لایحه باطل با حق بشود مذهب نیست خیالات
این اشخاص معلوم است .

حاج امام جمعه - هم خیالمان این بود
که بدبختی تم ام شده و خوشبختی پیش آمده
ولی میبینیم روز بروز بدتر شده است ما پادشاه را
نمیگویم مهربان نیست ولی در فکر هم نیست اماوزرا
هم که هیچ در فکر نیستند مام فقط هر چند روز يك
مرتبه میآیم و نطق خود را تقریر مینماییم بخدا قسم
مملکت از دست رفت اگر در دوره ما مملکت از دست

برود ما تا قیامت مورد طعن و لعن خواهیم بود مجلس
بتکلیف خود رفتار نمیکند تکلیف مجلس دادن
دستور العمل ها است تا کنون چه کردند و وزرای ما
هیچ در فکر نیستند این تلگراف را ملاحظه کردید
چه باید کرد از اینکه هر چند روز يك مرتبه مجلسی
مذاکره کنیم چه فایده عاید میشود دشمن های خارجی
هیچ داخلی بدتر است از این ژلاتین و لایحه ما که
کردن چه فایده دارد من آشکارا میگویم آن اشخاص
میخواهند باصل دین تیشه بزنند .

وکیل التجار - در مسئله ژلاتین مکرر عرض
کردم که این مسئله ایست که هر کس یکترضی دارد
شب یکچیزی نوشته منتشر مینماید .

حاج امام جمعه - خدا شاهد است این
اشخاص که اینگونه چیز هارا نوشته منتشر می نمایند
چه در روزنامه و چه ژلاتین غیر از یاد دادن مملکت و
ویر هزیدن مجلس هیچ مقصودی ندارند .

وزیر عدلیه - اینکه فرمودید وزراء هم را
نیتند اگر ساکت باشم تصدیق خواهد بود من
روزی که بمصداق اینکار شده ام تمام هم خود را صرف
ایشطاب داشته ام که رضامندی عموم ملت را فراهم
آورم .

حاج امام جمعه - میخواهم معاجه کنم .

می بینیم مظلومین و عارضین که از عدلیه منتشکی هستند
وزیر عدلیه - مکرش با و کلا اعتماد ندارد
 این کمیسیون و کلا که از طرف مجلس در دیوانخانه
 حاضر هستند از آنها استفسار بفرمایند که مشمول بکار
 هستیم یا نه ؟

صدیق حضرت - بنده مکرر بفریر رسمی رفتم
 بدیوانخانه اینکارهایی که این شخص وزیر صورت داده
 هیچ وزیری نمیتوانست صورت بدهد .

حاج امام جمعه - از این تصدیق شما و
 تمجید گفتن ما احقان حق مردم نمیشود .

وزیر عدلیه - مکر وزیر داخله مشغول کار
 نیست ما هم جزو همین ملت هستیم و طالب مشروطیت
 می باشیم و جان و مال خود را روی این کار گذاشته ایم .

حسینعلی خان - امروز مجلس از رسمیت خارج
 شد و کیل و یکوزیر نمیتوانند اینطور محاجه نمایند
 گذشته از اینها تمام فرمایشات حاج امام جمعه صحیح
 است ما هر یک دیگری را گول میزنیم هیچکدام از
 وزرا بتکلیف خود عمل نمیکند و آنسگی هر کس
 بتکلیف خود عمل کرد دیگر محتاج باظهار امتنان
 نیست اما بنده شخصاً از جهت اینکه وزارت عدلیه
 سفارت روس رفته و ترضیه خواسته اند اعتراض دارم
 هر چه فکر میکنم از مثل شما وزیر عدلیه بعید است
 وجهت آنرا نمی فهمم .

وزیر عدلیه - اینکار را من نکردم بصویب
 وزارت خارجه و مجلس شورای وزرا اینکار را صلاح
 دانسته اند نمیتوانم سبب انرا اظهار نمایم .

رفیسی - اینمطلب گذشت مطلب دیگری است
 که باید مستقیماً از وزارت عدلیه سؤال شود .

آقای میرزا محمود خونساری - یکمستله
 است که در حقیقت تا حال در اینمملکت نفاذ شده
 بدانیم فعلاً چه مجازاتی برای سالار مغضوم معین شده
 است .

وزیر عدلیه - اولاً باید بدانید اینمستله که
 ترکمان می آمدند در آن حدود با سیری میبردند اول
 کار نیست .

آقای میرزا محمود خونساری - صحیح است
وزیر عدلیه - این مسئله در زمان سردارهای

بزرگ معمول بوده است همینطور که از آنطرف
 میآمدند اسیر میبردند از اینطرف هم میفرستند بفارت
 میآوردند و اینمطلب معمول بود تا حال هم چنین معاکمه
 نشده بود که حال در سایه مشروطیت انجام گرفت
 استنطاقات علنی شد که هیچ کسی هم ایراد ندارد
 معرمانه هم با اجزای دیوانخانه و با و کلا مشاوره در باب
 مجازات او کرده بودیم و بر همه هم مسلم بود که سالار
 مقرر است پس از ثبوت تقصیر هم بلا فاصله او را
 محبوس داشتم هر چه هم اصرار کردند که ضامن بدهند
 قبول نشد ما این معاکمه را همینطور محفوظ داشتیم
 و در اینمستله پای سردارها در کار بود که تاکنون
 چنین چیزی ندیده بودند گفتیم باشد تا یکمجلس هم
 باوزرا مشاوره نمایم یکمستله دیگری هست و آن
 اینست چون اینمطلب مسئله قضاوت و جنایت است
 گفتیم در مجلس فوق العاده که شش نفر از علمای و کلا
 حضور داشته باشند حکم شود مادامیکه قانون نوشته
 نداریم از روی دماغ شخصی هم نمیشود همه کار را کرد
 چند روز قبل آمدیم این کمیسیون و کلا را بخوایم
 و کلا تهریز نبوده امروز هم آمده ام بجهت همین

مستله حالا هر طور صلاح است همان قسم رفتار شود
 و آن حکم علنی شود .

حاج سید عبدالرحمن شهشانی - آقای
 حاج امام جمعه بیاناتی کردند که باعث دلسوزی است
 بیانات شاهام در مقابل معنوی بود بر لزوم سعی و
 پیش بردن کار آقایان و کلا و وزرا باید تکلیف عمومی
 داشته باشند تا نداشته باشند نمیتوانند خرابی دیگران
 را اصلاح نمایند .

وزیر عدلیه - این جواب بود بجهت سؤال
 مقدر مطلب حاج امام جمعه ربطی باین مسئله ندارد.
 (در اینموقع آقای سید عبداللهمجهت آقای حاجی
 خمایی و جمعی دیگر از آقایان رشت به مجلس تشریف
 آوردند .

بهرالعلوم اظهار داشتند که حضرت حجة
 الاسلام آقای حاجی خمایی معض ملاقات آخرین
 بمجلس مقدس تشریف آورده اند امروز هم قصد تشریف
 بردن دارند که مال مسرت و امتنان راهم از و کلا عظام
 اظهار میفرمایند در آنجا هم نهایت مجاهدت را در
 پیشرفت اساس مقدس مجلس خواهند داشت عموم
 و کلا از ابراز ملاطفت و مساعدت حضرت حجة الاسلام
 نهایت تشکر را نمودند .

دکتر ولی الله خان - اینکه فرمودید مطلب
 بملاحظه اینکه پای سردارها در میان است در مجلس
 مطرح شود البته بدیهی است که هر گفتگویی که بمیان
 بیاید لابد شخص طرف بیکطایفه بستگی دارد .

اما اینکه فرمودید بجهت صدور حکم کمیسیونی
 منعقد شود حاجت بکمیسیون نیست حکم شرع مایکی
 است بکنفر از علما و حجج اسلام که حکم فرمودند
 کافی است .

وزیر عدلیه - چون مطلب اهمیت داشت و تا
 حال کسی چنین حکمی را ندیده بود گفتیم اینطور
 باشد والا بدیهی است مطلب جزئی رجوع بوزرانی
 شود حکم شرع هم یکی است .

آقا سید حسن تقی زاده - در اینکه
 ترتیب عدلیه طوری ظاهرش مرتب است که ایراد
 نمیشود گرفت حرفی نیست ولی عمده نتیجه است که آن
 مجازات است و اینمطلب بکلی از اینمملکت رانته بنده
 آنروز عرض کردم اگر بنا بشود سرداری در تحت قانون
 گرفتار شود سایر سردارها جمع شوند و افتشاش نمایند
 بنده هم فردا گرفتار میشوم سادات جمع میشوند و
 افتشاش مینمایند آنوقت قانون از میان خواهد رفت عمده

مجازات است کمیسیون هم بعقیده بنده لازم نیست .
 زیرا شما که رئیسید نشسته ایند حاجت بیودن
 و کیل هم نیست که هر وزیری بسک کاری داشته باشد
 از و کلا بخواهد و این کم کم معمول میشود اینشخص
 دو مجازات دارد یک مجازات شرعی آن معلوم است و
 یکی هم حرفی که خیانت بر عیت و دولت کرده است پس
 در این صورت کمیسیون قائده ندارد اینطور که حضرت
 والا فرمودند مایک رای داده ایم اجازه عدلیه هم بسک
 رای دیگر و حال آنکه حکم باید با عدلیه باشد از فراری
 که شنیده ام رای و کلا را که مکر کرده بودند در مجلس عدلیه
 آنوقت را در مجلس وزرا اظهار داشته اند فرموده اند این
 رای و کلا است تکلیف چیست در همه جا اجزا و وزرا نتوانه
 از طرف دولت مستقیماً معین می شوند ولی این جا
 آنطور نیست بلکه بعکس بسته و تابع وزیر وقت

است و رای همه بر گشت میکند بیک رای که آن رای
 شخص وزیر باشد .

وزیر عدلیه - اینها قیاس است صدر دیوان
 خانه سه سال است و حالا هم صدر است و همچنین
 رکن الممالک و الحمد لله من بکنفر از بستگان خودم
 را وارد کار نکردم بیعت دوم حکمی که و کلا
 نوشته مهر کرده اند برای خود من است هنوز ابراز
 نداشته ام اینکه گفتید وزیر باید مختار باشد اگر
 مرا امین می دانید بکمه هم از من نرسید که
 چرا این مجازات بتأخیر افتاده شاید من چنین صلاح
 دانسته ام .

آقای میرزا فضلعلی آقا - در اینکه ما باید
 بوزرا اطمینان داشته باشیم حرفی نیست ولی باید
 اطمینان بگفتن نباشد باید ترتیب آثار بشود امروز
 ما محتاج بدو چیز هستیم از یکجا عنوان شرعیه
 میشود میگویند فلانی ها اشکال تراشی میکنند
 نمیکند ازند کار پیش برود این یکدسته از دوستان
 ما هستند یکدسته دیگر هستند که اگر یک لغزشی
 از ما دیدند میگویند بدیدید نتوانستید موافق شرع
 کار بکنید ما گرفتار این دو امر شده ایم یکجای
 دیگر هم دشمن ها چادر ها بر پا کرده اند میخواهند
 طوری ما را متهم نمایند پس در اینصورت بگفتن
 نمیشود باید کاری کرد که در عدلیه تمام شود
 طوری هم باشد که محل ایراد نباشد مثل مرفوفی
 است که انگشتی که شرع ببرد خون ندارد و تا
 حکم باین درجه نباشد ما نباید او را حکم بدانیم
 بعد از آنکه عموم گفتند که یک نفر مقصر و در
 حق او اقدامی خواهد شد مادامی که این معاکمه
 بعدی نرسد که محل ایراد نباشد حق ندارید
 مجری دارید .

آقای سید مهدی - مدتی است و کلا بیاناتی
 کردند و وزیر عدلیه فرمودند صحیح است و الحق
 بیاناتیکه امام جمعه و آقای میرزا فضلعلی آقا فرمودند
 هر کس متشرع است همه را میداند بنده مختصراً
 عرض میکنم هنوز معظور در میان است تا معظور
 مرتفع نشود هیچ امری پیشرفت ندارد .

آقا سید حسن تقی زاده - وقتیکه شخص
 بدملکت و دولت و رعیت خیانت گذشته از حکم
 شرع کرد یک سیاست عرفیه دارد از قدم هم معمول
 بوده و این قبایل شبهه نیست خود حجج اسلامیه
 هم امورات را از دیوانخانه عدلیه می خواستند
 که احرا شود این مطلب منافی با شرع نیست البته
 سیاست باید هر چه زودتر مجری شود چون وقتیکه
 بسط ید در بدملکت نبود امورات را راجع بنظر
 جمعی میکردند حال عرض میکنم تقصیر و خیانتش
 باین ترتیب ثابت شد مقصود این است که مجازات
 تأخیر نپذیرد .

آقای سید محمد تقی - حکم حرفی را توضیح
 نمائید احکام حرفیه نباید بر خلاف شرع باشد .

وزیر عدلیه - من قائل بدم بسط ید نیستم
 من وزیر عدلیه هستم که الان حجج اسلام حاضرند و کلا
 هم حضور دارند حکمش را بفرمایند من فردا صبح
 مجری دارم .

وکیل الرعایا - آیا اگر سردار خائن را دولت
 نخواهد مواجب بدهد این خلاف شرع است یا
 سردار خائن را نخواهند در سرحد بگذارند این مطلب
 خلاف شرع است .

در این موقع آقای حاجی شامی رفتند و مجلس از کلا و رئیس ایشانرا مشایطه کردند و رفتند و مجلس بقدر نیم ساعت تعطیل شد.

تلگرافی از طرف حجة الاسلام آقای حاجی میرزا حسین نجل حاج میرزا خلیل بنوان حجة الاسلام آقای سعید جمال الدین مانجه شده بود فرات شد صورت آن اینست حجة الاسلام آقای سعید جمال الدین مانجه سلمه الله

تلگراف موحش جناب عالی واصل و مخالفت مخالفین که مخالفت باشرع انور است موجب مخالفت فوق العاده گردید واضح است که ما فرضی جز حفظ دماء و اموال و اهراس مسلمانین و تقویت ملت و دولت و ترفیه حال رعیت نداریم در صورتیکه و کلاه همشان مصروف اجراء مراتب مزبوره و دفع و رفع ظلم و افاتة مظلومین است که شرعا و عقلا حتم و واجب است مخالفت و معاندت با آنها مخالفت با شریعت مطهره است و دفع و تبیید مخالفت لازم است خداوند تعالی هم نصرت خواهد فرمود.

الاحقر نجل الحاج میرزا خلیل **احسن الدوله** - با آن تلگرافات که از نجف اشرف رسیده تکلیف این اشخاص چیست؟

آقا میرزا سید محمد مجتهد - سکوت و وا گذار بخدا نمودن ابدأ قلیل مذاکره نیستند.

وکیل التجار - متمم فرمایشات اوله حاج امام جمعی بنیجه مانده خوب است چیزهای لازمه بی نیجه نماند با کمال صدمه نظامنامه انجمن ها نوشته و صحه رسیده گفتیم این خیالی بعال مملکت نافع خواهد بود و حال مدتی است از چاپ در آمده و بموقع اجرا گذارده نشده و اصلا از اطراف مریشه شکایت میرسد.

آقا سید محمد مجتهد - هنوز این تفصیلا در طهران مجری نشده هنوز نایب حسن و فیره در کار خود باقی هستند شما از ولایات صحبت میدارید از بوشهر نوشتند که باقسام مختلف از مازاد داری میگیرند.

وکیل التجار - باید از طرف وزارت داخله و وزارت مالیه با اطراف تلگراف شود که ابدأ بدون کتابچه دولتی دیناری از کسی نگیرند حضرت حجة الاسلام آقای آن روز رسماً قول دادند که بیست و دو روز قانون اساسی را بنهند هنوز همین طریق مانده نظامنامه انجمنها هم همینطور.

آقا سید محمد مجتهد - جهت تأخیر چیست؟

آقا ملاحسن - جهت تأخیر این است که اطراف افتخاش شد گفتند نظامنامه حکام نوشته شود و فرستاده شود.

حاجی شیخ حسن - قانون اساسی برای چه خواهد نمینویسد در صورتیکه تمام افتخاشها بواسطه نبودن قانون است هر گاه این قانون خوانده شود و فرستاده شود رفع تمام این مفاسد خواهد شد؟

آقا میرزا حسین طیبی - بر فرض قانون خوانده شد و صحه هم رسیدگی مجری خواهد شد عزل وزیر جنگ چه شد انجمن ایالتی چه شد.

حاج سید عبدالحسین شهشانی - می گویند قبول موقوف شده و حال آنکه همان تیولوات را بخودشان میدهند و بیشکلی هم میکنند.

آقا سید جعفر - میگویند راه داری مدتیست بسکم دولت موقوف شده از بوشهر تلگراف رسیده که در بیست جا راه داری میگیرند

وکیل الرعایا در مان صدرات مشیر الدوله در صورتیکه مثل آقای ظاهر الدوله بجهت انتخاب و کلا در آنجا بود پنج تلگراف شده حال انجمن ایالتی رسمی که آنجا بود یک تلگراف موقوف کردند بجهت چیست حکم بافتتاح انجمنها نمی شود و در صد انتخاب بر نمی آید.

آقا سید جعفر - گفتگوی ما در جزئیات نیست در کلیات است مادامیکه میانه و کلا و وزراء و شاه اتفاق حقیقی نباشد کار از پیش نخواهد رفت باید محظورات را رفع کرد.

دکتر ولی الله خان - در این که باید توافق کلی بشود نا کارها پیش برود حرفی نیست در اینجا مکرر گفته شده فلان قانون نوشته شود در هیچ جا قوانین یکمرتبه نوشته نشده.

قرآن هم در چندین سال نازل شد قانون اساسی در بعضی جاها ۶ سال طول کشیده مقصود اینست صرف نوشتن نباید باشد باید محل اجرای آن را ملاحظه کرد دیگر اینکه مکرر گفته میشود که مجلس کاری نکرده بنده میگویم خیلی کار کرده ما سه قسم اندازه داریم یکی انبیاء هستند که بظلمتین فرمودند صبر کنید و بظالمین وعده عذاب دادند ثانیاً شرما بودند که مظلومین را تشویق بصبر و الیمین و انصیعت کردند سیم دارالشوراها است که گفته اند مردم قبول ظلم نکنید و سکار این دارالشوراها این خواهد بود اینکه میگویند اسباب انقلاب فراهم آوردیم خیر این ظلم و انقلاب از اولهم بود تا حال سنک استبداد روی قلوب بود همین که بواسطه مجلس آن سنک برداشته شد یک مرتبه آنچه بود ظاهر گردید حالا نباید بواسطه این قال و قیل و دماغ سوزانید باید اول این فتنه ها را خوابانید یعنی اول مردم را قابل سکر بد قوانین را مجری داشت و او صدسال هم طول بکشد.

حاج امین الضرب - چنانچه وکیل التجار میگویند که بوزارت داخله اخطار شود که نظامنامه انجمنها فرستاده شود خواهند گفت که منتظر ما مورد هستند آنها باید زودتر اقدام شود و در خصوص قانون اساسی هم ججه همان است که بعلت اهمیت دستور حکام تأخیر افتاد

حاج سید عبدالحسین شهشانی - ایامین کردن ما مورین مکرر بجهت ترتیب باید باشد و قدر باید صبر کرد.

حاج امام جمعه - اینکه گفتند قانون مثل قرآن است که با یک چند سال طول بکشد صحیح است ولی یک مرتبه مردم را بر سر پا نمی آورند که قانون ما ناقص و متمم آن نوشته شده چه قدر ما تلگراف از ولایات شد از اینها گذشته بعضی مطالب در آن هست که الان محتاج الیه است در اینصورت چطور میشود تأخیر انداخت اما اینکه گفتند مجلس خیلی کار کرده است حرفی نیست ولی حقیقت ندارد معلوم است مجلس غیر از اصلاح کاری ندارد آن روز گفتیم که در عالم شهرد در هیئت فعلا داریم یکی هیئت وزرا و دولت و یکی هیئت و کلا مجلس اینها باید دستور العمل بدهند و آنها باید مجری دارند هیچ کدام از این دو هیئت بوظیفه خود عمل نمیکنند اگر محظور در بین است باید رفع کرد والا مملکت خواهد رفت.

آقا سید مهدی - صحبت شد که نظامنامه های ایالتی فرستاده نشده سکویا از نظر آقایان معمو شده که مذاکره ها در نظامنامه برود که در انجمنها تصرفات بشود اسباب انقلاب خواهد شد و همچنین

تادستور العمل حکام نرود بازنای است که با اتفاق آراء قرار شد که دستبوی العمل حکام از نظامنامه وزارت داخله انتخاب و تصویب شود و با اتفاق فرستاده شود حال اگر با صلاح میدانید که نظامنامه ایالتی منفرداً برود اقدام کنید.

وکیل التجار - در خصوص رفتن نظامنامه انجمنها و حکام باهم رای داده نشد بلکه در خصوص رفتن یک مأمور یا دو مأمور رای داده شد که دو مأمور برود یکی از طرف مجلس و یکی از طرف وزارت داخله حالا خوب است مأمورین را انتخاب کنند.

احسن الدوله - کوبا تمام آقایان اشتباه کرده اند این نظامنامه که چاپ شده بشام ولایات رفت تمام مشغول کار هستند و رئیس انتخاب مینابند فرستاد که فساد کلی ظاهر خواهد شد.

آقا شیخ حسین - بعضی ها مکرر میگویم که تقصیر مجلس است مکرر گفته شد و قرار شد روز قانون خوانده شود یک روز صحبت متفرقه بشود مهذا مجری نداشتم تا اینکه موکلین کتابچه نوشتن ایراد آوردند در عوض این گفتگو ها مکرر بود چند فصل قانون خوانده شود.

حاج سید عبدالحسین شهشانی - مادامیکه اتفاق بین مجلس و دولت نشود کار پیشرفت نخواهد کرد باین حرفها جز تضییع وقت مجلس چیز نخواهد شد پس هر کس هر دلیلی در حصول اتفاق مابین این دو هیئت دارد بگوید.

حاجی معین التجار - همین گفتن که آن مخالف هستند بدتر اسباب حل سردی خواهد شد.

حاج محمد اسماعیل آقا رفیق که شما از اجالات مملکت اطلاع ندارید بیخود چرا از وزرا ایراد میگیرید مگر آن روز هیئت وزرا نگفتند که کشور و پول نداریم مالیات هم وصول نمی شود چرا در این خصوصها که اساسی است کار بنیکند در جزئیات گفتگو میکنید.

آقا سید جعفر - در مسئله عزل وزیر جنگ هم محتاج بقشون و پول است چرا ادرا عزل بنیکند اینها همه بهانه است.

آقا سید حسن تقی زاده - خوب است بعد از آنکه نظامنامه ایالتی تمام شده و چاپ شد باز حق نظر داریم ولی نظامنامه داخلی میبایست کمترمورد آن تغییر یافته - چرا وزیر یکم حضور دارد یعنی جناب رئیس ایالتان گفتگو نمیکنید و بوزارتیکه حضور ندارند می تازید خوب است یک مجلس در نظامنامه داخلی گفتگو نمائید و وقتیکه در این هشت ماه جناب رئیس یک ماده نظامنامه داخلی را مجری ندارند مگر قبل از وقت مذاکره مجلس گفته شود و وقت انقاد مجلس نگویند هر چه می خواهند بگویند البته هر کس هر چه بخواند میگوید و حال آنکه تکلیف مجلس وضع قانون است لاف لاف سر و زرقار بگذارند که قانون خوانده شود.

حاج معین التجار - مگر نباید ما اطان خودمان را تقلم بدهیم.

آقا سید حسن تقی زاده - باید سی نفر متوجه شد تا روز پنجشنبه مذاکره معلوم نباشد و قبل از وقت اخطار نکنند نباید می گویم اگر در غیاب من مطلبی بدون اینکه قبل از وقت اعلان شود ادوا مطرح شده درای گرفته شود من قبول ندارم (اگر گفتند ما هم قبول نداریم)

حاج محمد اسمعیل آقا نایب اولات برکت کرد بانکه بصیحه همراز تومان بدولت و ملت منفعت برسد تا حاصل چه نتیجه گرفته شده در یزد نیولانی هست تومانی چندر تفاوت عمل داشته کی تحقیق کرده که چه میشود .

آقا میرزا سید محمد مجتهد - در این سه که بعضی از ارباب نیول مستند که خیلی مستأصل و پریشانند و اغلب می دانند باید از برای آنها فکری کرد **حاج آقا مال** این مردمان بیچاره را برگردانده اند و اینها هم بواسطه عدم استطاعت پریشان شده اند ولی صاحبان نیولی که متول هستند گویا با سهامای دیگر بخودشان واگذار شده است از برای آن فقرای بیچاره باید از جاهای دیگر فکری نمود

مذاکرات روز شنبه جمادی الثانی
مجلس شورای ملی
خلاصه مذاکرات روز پنجشنبه ۲۷ آبان ماه بمجلس تفریقات گردیدند
حاج سید عبدالحسین شهشانی - از خراسان و فوجان و سایر نقاط مطالبه تکلیف کرده اند که حکومت باسم وزارت مالیه میگوید هر قدر تفاوت عمل که در سال گذشته میدادید امسال هم باید بهمان اندازه بدهید .

و از این ترتیب نزدیک است فوجان هم بخورد باید دانست که گرفتن تفاوت عمل محدود بعدی هست یا نیست اگر هست معین شود .

آقای میرزا سیدعلیقینی - این مسئله چند روز در مجلس مطرح مذاکره شد در روز نامه هم درج گردید که تفاوت عملی که کند خدایان و مباشرین جزو میگردند موقوف باشد ولی تفاوت عملی را که حکام کل میگردند محسوب شود .

رئیس - باید در این خصوص بوزارت مالیه نوشته شود .

احتشام الاطیاب - در تشریح خراسان میگویند چون عمل مالیه در اینجا تعدیل شده ما تفاوت نمیدهیم سال گذشته را آصف الدوله بظلم گرفت ولی امسال زیر بار ظلم نمیرویم در اینخصوص باید وزیر مالیه قراری بگذارند که اسباب آسایش آنها هم فراهم شود ولی مکرر بوزیر مالیه نوشته شده حضوراً هم گفته ایم میگویند باید مثل یارسال داده شود و این ترتیب با صحت موافق نیست زیرا بار سال جریمه هم خیلی گرفته اند پس امسال هم باید آن جریمه ها داده شود .

حسام الدوله - رایی در این خصوص داده شده در دفتر مجلس ضبط است رجوع بدفتر شود و مطابق آن بولایات اطلاع بدهند .

حاج سید عبدالحسین شهشانی تکلیف ما چیست چه باید جواب بدهیم؟

رئیس - جواب را باید وزیر مالیه بدهند و خصوصاً با حکام قرار گذاشته اند خصوصاً با حکومت خراسان که صورت تفاوت عمل را محل محل بفرستند بد معلوم شود که آن صورت را فرستاده اند یا نه فلا چون وزیر مالیه حضور ندارند گفتگو نتیجه ندارد خوب است همین مطالب بوزیر مالیه اخطار شود تا مسبق شوند و جواب بدهند .

صدر لطنزی - صورت تلگرافی از وزارت مالیه بمجلس آمده بود در کیفیت این تفاوت عمل که بولایات مغایره بود آن صورت در دفتر مجلس ثبت است مطابق همان صورت بولایات مغایره کنند که زیادتر نگینند .
رئیس - همان طوریکه گفته شد باید مطالب را

نوشته و بوزیر مالیه اخطار شود تا جواب بدهد فعلاً این قرار داد بانک آلمان است که تا حال دو مرتبه قرائت شده و بعضی اصلاحات در آن بعمل آمده بعضی نکات لازمه را هم افزوده ایم حالا باید قرائت شود این بافک بانک تجارتی است بانک تجارتی هم آزاد است دولت میتواند امتیاز بدهد و گذشته از این این بانک بعضی امتیازات داشت که هیچ کدام از آنها تصویب نشد فقط هوادای از آن که مضر نبود باقی مانده قرائت میشود قرائت شد و در هر یک از مواد آن مذاکرات زیاد میان آمدن س از قرائت سیم و استندرای گرفته شود گفتند چون دو فقره آن که یکی در باب مدت و یکی در خصوص مقتض است بخودشان اخطار شده تا از طرف خودشان جواب نرسد رای نمیتوان داد تعیین رأی موکول شد برسیدن جواب در اینموقع بقدر نیساست بجهت تنفس مجلس تعطیل شد پس از آن مراجعت کرده شروع بمذاکرات شد

آقا شیخ عبدالکریم سه ساعت بشرف مانده مرا وزارت داخله احضار کردند و گفتند تلگراف بکنید که متحصنین یزد از تلگرافخانه بیرون بیایند جواب گفتیم رفتن آنها بتلگرافخانه که بتلگراف بنده نبوده حالاهم بتلگراف بنده بیرون نخواهند آمد و گذشته از این بودن مشیرالمالک امساله در آنجا بترتیبی که در مالیات دخالت داشته باشد عقلاً و شرعاً صحیح نیست و از آن گذشته واقعه اتفاق افتاده که جناب شیخ تلگرافی با آقا شیخ جعفر سبزواری نموده که او یکی از مستبدین است و علمای نجف اشرف مخصوصاً در باره او فرموده اند که هر کس با او همراهی نماید امانت با هم کرده است و همچنین مطالبی شیخ نوشته است که نمیشود گفت باید آهالی آنجا حاضر نبودند از برای طرف شدن با مستبدین این حالت حالیه بزد است و دبیر الملک بن تهدید نامه گفتند که از تلگراف شما یزد این طور شده در صورتیکه بنده از آن روز تا حال کتیباً با اسانایا تلگراف فرستادم خلاف صلاح ملت و دولت اقدامی نکرده شب و روز این حضرات مظلومین مرا آسود، نمیکذارند خوب است تکلیف بنده را معین نمایند .

حاج سید عبدالحسین شهشانی - موافق آن تلگراف که عرض کردم خدمت آقا سید عبدالله مجتهد آمده است بعینها همین طور است .

آقای میرزا سیدعلیقینی مشیرالمالک یک وقتی مباشر مالیات بوده بر فرض حالا عارضه حادث شد دیگر نباید غیر از او کسی مباشر مالیات باشد بنده عرض کردم حال هم میگویم اگر مطلبی بتراجع باید بگذرد بدو نفر شاهد عادل تمام میشود در این واقعه آقا سعید علی حایری که مرقوم فرمودند و وکیل معترم یزد که اظهار میدارند دیگر چه جای مسامحه است
وکیل الرعایا - در این خصوص در حضور وزیر مالیه گفتگو شد گفتند محض اینکه صورت صحیح داده است نمیشود دست او را کوتاه کرد ولی با این خیانتها کی حالا ظاهر میشود در مقابل آن خدمت خوب است امساله مشیرالمالک را از این کار معاف دارند و اهل یزد هم در دادن مالیات خودشان امتناعی ندارند اصلاً و فرعاً میبزدانند .

حاج محمد تقی - از زمانی که یزدها عارض هستند تا اکنون چهار دسته عوض شده اند .

حاج محمد اسمعیل - اگر تجار یزد بما کتیباً ضد این مطالب را نوشته اند .

آقا شیخ یوسف - روزی نیست که بانچمن هرابض عرضیه از دست مشیرالمالک نیاید .

رئیس - وکیل الرعایا در این مسئله داخل بود یک روز وزیر مالیه اینجا بودند گفته شد که

این مطلب را تمام کتیبه چون وکیل الرعایا واسطه بودند با وزیر مالیه گفتند دو باره گفتگو کنیم و اجاباً برای خود من علمی حاصل شده الان در دفتر پنجاه تلگراف برضد مشیرالمالک و همچنین پنجاه تلگراف بر موافقت مشیرالمالک حاضر است آمدیم بر سر تصدیق آقای حایری بنده خدمت ایشان شرفیاب نشدم ولی ایشان به چوچه در امورات دیوانی دخالت نمیکند و درست بصیرت ندارند البته هر کس رفت خدمت آقا عرضی کرد لابد آقا باید اسمی بکنند .

حال وکیل الرعایا چه اطلاع دارند؟

وکیل الرعایا - مکرر گفتگو شد و وزیر مالیه در کمال بی طرفی در اصلاح حاضر هستند و اینکه یک اندازه از مشیرالمالک همراهی میکنند بواسطه آنست که صورت مالیه را صحیح داده است و اشخاصی که عارض هستند شاید ذی حق باشند و شخصاً من نیاید بواسطه خدمتی که کرده است او را ممانعت نمایم اگر بطوریکه یزدها گفتند دو نفر تاجر زردشتی را ضامن میدهند بسیار خوب است .

حسام الاسلام - باید موضوع را همین کرد که شکایت از عمل است یا از عامل .
(گفتند از عامل) پس امانت ندارد .

آقا سید حسن تقی زاده عرض اینکه مجلس را مشغول کنیم بیکسی از نظلمات که در حیاط یوازستان است خوب است بکارهای مهم اقدام کنیم مکرر گفته شد که یک قاعده کلی معین است که ما هم باید مطابق همان رفتار کنیم این نظلمات را بعضی اظهار نمیشود اقدام گردید بد تحقیق شود پس از تحقیق راجع با دارات کردد اگر تحقیق نشود بسا خواهد شد که تولید فرض میشود این ها مدت ها اینجا جمع شده اند پس باید یک قرار کلی داده شود که زیاده در اینجا نمانند یا همه را رد کنید و الرجاء با دارات یا تمام را قبول یا تحقیق و رسیدگی شود .

رئیس - این که جناب تقی زاده گفتند صحیح است ولی من نمیتوانم بگویم آنها اینکه اینجا جمع شده اند ذی حق هستند یا مدعی آنها ذی حق است از اینها گفته همین قدر که یک اسباب هیچجانی فراهم و طرف را عزل کرده اند آنوقت از هر جا باین کار اقدام شده اسباب زحمت فراهم میاید .

آقای میرزا سیدعلیقینی قریباً مراتب حضرت عالی صحیح است مطالب آقای تقی زاده هم صحیح است ولی بقول عوام یک بام دوو خوان میشود مایه بینیم از بعضی ولایات تلگراف و غیره میرسد در تمام مستدعیات آنها اهتمام میشود اما از بعضی جاها یاره مطالب میرسد و بجائی منتهی نمیشود پس باید یک موضوع کلی قرار گذاشت حال باید ببینیم این عمل یزدها چه چیز است و داخل کدام یکی است باید تحقیق شود یا باید بتلگراف عمل شود .

رئیس - اصلاً نباید مجلس باین جزئیات رسیدگی نماید این مسائل را باید از وزیر خواست ولی افسوس میخورم که هنوز مراده بطور صحیح راه نیفتاده .

حاج سید نصرالله - پس تکلیف مجلس چیست تا کی باید باین جزئیات مبتلا باشد .

حاج میرزا ابراهیم آقا - مجلس حق تحقیق باغیر تحقیق ندارد پس چه معطلی این بیچاره ها اینجاست آقا یا بواسطه ظلم است یا نه اگر بواسطه ظلم است پس باید رفع کرد و انکه می در باب مشیرالمالک